

ORDENANZAS
REALES
DE CASTILLA.

RECOPILADAS, Y COMPUESTAS
POR EL DOCTOR ALONSO DIAZ
DE MONTALVO.

GLOSADAS

POR EL DOCTOR DIEGO PEREZ CATEDRATICO DE
Canones , en la muy insigne Universidad de Salamanca.

Y ADICIONADAS POR EL MISMO AUTOR EN LOS
lugares que concuerdan con las Leyes de la Nueva Recopilacion.

TOMO I.

EN MADRID AÑO. 1779.

EN LA IMPRENTA DE JOSEF DOBLADO : Calle de Barrio-Nuevo.

A costa de la Real Compañía de Impresores , y Libreros del Reyno.

Tabla de los títulos

TABLA DE LOS TITULOS, QUE SE contienen en este primer Tomo de las Ordenanzas Rcales de Castilla.

A	A	y Villas. Pag. 371.
Bogados. Pag. 381.	Excepciones, y defensiones. Pag. 571.	
Adelantados, y Merinos. Pag. 300.		F
Alcaldes, y Juezes Pag. 340.		Ferías. Pag. 567.
Alguaziles. Pag. 311.		
Apelaciones. Pag. 730.		G
Aposentadores. Pag. 395.		Gallineros. pag. 410.
Asentamientos. Pag. 639.		Guarda de los hijos del Rey. Pag. 190.
Audiencia, y Chancilleria. Pag. 217.		Guarda de las cosas de la sancta Madre Iglesia. Pag. 22.
	B	
Ballesteros. Pag. 394.		I
	C	Juicios, y de la guarda, y jurisdiccion Real. Pag. 420.
Chanciller, y del sello. Pag. 270.		
Captivos. Pag. 176.		L
Cartas, y trasladadas. Pag. 672.		Leyes. Pag. 97.
Como el Rey debe oyr, y librar. Pagina. 183.		
Consejo del Rey. Pag. 193.		M
Conservadores. Pag. 151.		Monteros. Pag. 402.
Corregidores. Pag. 358.		N
Costas. Pag. 749.		Notarios de las provincias. Pag. 245.
Contestaciones. Pag. 499.		O
	D	Orden de los juycios, y del juramento de calunnia. Pag. 511.
Derechos de los Secretarios. Pag. 284.		
Diezmos. Pag. 102.		P
Dilaciones. Pag. 562.		Patronos. Pag. 124.
	E	Perdones. Pag. 166.
Emplazamientos, y Demandas. Pagina 471.		Perlados, y Clerigos, y de sus libertades Pag. 40.
Estudios generales. Pag. 159.		Prescripciones. Pag. 696.
Escribanos de la audiencia. Pag. 256.		Procurador fiscal. Pag. 296.
Escribanos del numero de las Ciudades,		

COMMENTARIA IN ordinationes regias Castellæ.

In Ordinationes regias, Proœmium.

*Reges Ca-
tholici
Laudan-
tur.*

MUltra nobis Catholici & invictissimi Hispaniarum principes Ferdinandus & Elisabethæ suæ immortalitatis monumenta, & in posterum sine fine mansura reliquerunt: quibus non immerito totus orbis eorum gloriam ad coelos usque laudibus extollit, totaque Hispaniæ se tantis Principibus dignam jactat. Quis enim obsecro, cuiquam eorum aliquid defuisse, quod deceat absolutissimum principem, dicere tentet? Nemo quidem vel mordacissimi oris. Si enim vel pacis, vel belli temporibus ab eis gesta, vel ad reipub. gubernationem jura sancita, vel Martem in hostes acerrimum, clementiam ve eorum & pietatem in supplices dicere velimus: quis unquam ulli reipubl. præfuit, quem quisquam isis æquiparandum censeat? Qui non immemores imperatoriam majestatem tam legibus oportere esse armatam, quam armis decoratam ad utriusque temporis & bellorum & pacis rectam gubernationem, felicem reipub. & armis & jure fovebant. Nam ut taceamus, quantum laborem in pacandis seditionibus, & in removenda perturbatione Hispaniæ reipub. jam pœnitus labefactantis sub indefesso Marte pertulerint; utque tantarum rerum speculationem omittamus: æquis excogitare queat horrendum illud, & memorabile Granatense bellum ea cura (quæ tamen ab Ineunte regni sui exordio animis eorum insederat, quo pacto delere possent dedecus illud Hispaniæ, totiusque religionis Christianæ ingens opprobrium, ingruentia tamen negotia non sinebant illos de tanti belli magnitudine cogitare) & solitudine ab eis gestum, ut nulla unquam quies eorum animos irrepsit, donec expugnata Granata, totam provinciam Christo restituerint, ac tandem catholice religionis hostes horrendam pestem à tota Hispania radicitus evulserint, & exterminaverint: quo summam laudem, consummatissimamque perpetuitatis gloriam sibi compararunt. Denique, ut missa isthæc faciamus, & ab historicis, quibus ea res curæ est, cætera perquirenda relinquamus: ut sub tantis principibus felix Hispana reipub. in totum gu-

Granatense bellum, ac victoria ejus annuntiat.

Infidelium expulsio à regno.

bernationis rectitudinem obtineret, ac tandem post tot bellorum sudores tranquilla quiesceret, jura etiam, & leges religione, & pietate in subditos moti condidit: quarum quam plurimas hinc inde diversis temporibus editas in hoc volumen ordinamenti redigere: juxta quarum tenorem negotia sunt terminanda, & non secundum aliud jus, ut patet ex Taurinis sanctionibus constitutione 2. & absque earum particulari relatione, ut ibidem habetur, non est cuiquam permissum postulare. Quapropter earum interpretationem, intellectum, & concordiam pro viribus aggredi non dubitavi: & si non me fugiat quæ sit istud interpretandi genus laboriosum: quod fortassis adhuc idem facere tentantes, ab ista ratione submovit. At ego, quia scriptum est *Eccl. 17. non oderis opera laboriosa*: & ut multorum efflagitationibus parerem: & quia in magnam totius reipub. utilitatem fore censeo, tantum opus audebo: quamquam me multis, qui id facere debuerunt, juniorem non ignorem. Tamen quia studij continuus labor, & ingenium suplent tempus, secundum *glos. in c. monachus verbo devotio 77. distinct. & Panor. in c. si. n. 5. de magist. Barb. in c. quod clericis, n. 28. de for. comp. in multis sunt juniores senibus preferendi, ut etiam latè probat Andr. Tiraq. in tracta. primogen. in princip. num. 206. versi. sed ut redeamus. Fretus igitur Dei optimi maximi auxilio, qui Moysi invocatus respondit *Exod. 4. Perge igitur, & ego ero in ore tuo, doceboque te quid loquaris*: tam vastam molem aggressurus, quæstiones aliquas proœmiales apprimè utiles, ac totius operis Intellectui necessarias prælibabo, ne incidam in illud *Apostol. 1. ad Corinth. 14. » Si ergo nesciero virtutem » vocis, ero ei, cui loquar, barbarus: & » qui loquitur, mihi barbarus.**

Negotia secundum leges ordinamenti sunt de facienda.

Opera laboriosa minime fugienda sunt à viris eruditis.

Ingenium & continuus labor æquivalent tempus.

Distin. apostol. 1. ad Corinth. 14. notanda.

Prima quæstio proœmialis

AD rem igitur accedendo, sit prima quæstio, Cui sit licitum condere leges? In qua quæstione concludendum, quod

Regi competit munus statuendi leges.

TITULO. I.

De la sancta Fe (a) catholica. (b)

fidei de
fuitis.

Salvari
quis non
potest
absque f.
de.

Hæresis
sine per-
tinacia
non est.

SANTA FE. Quæ est sperandarum sub-
stantia rerum, argumentum non ap-
parentium. *Paul. Ap. ad Hebræos. 11. Facit cap. in domo de pœnitent. distin. 4. glos. in rub. de summa trinit. Anton. de Butrio in c. primo. quest. 2. extra de summa trinit. l. 31. tit. 4. part. 1. Magister sententia. lib. 3. distin. 23. cap. 2. Archiepiscopus Florent. 4. part. tit. 2. cap. 2. §. 1. Alphonsus de Castro in libr. 7. de hæresibus verb. fides. Nec quisquam sine isra fide ad veram beatitudinem pervenire potest, teste Augustin. de trinitate lib. 13. cap. 20. & Athanas. in symbolo. Quicumque vult. Hæc est fides catholica, quam nisi quisque firmiter fideliterque crediderit, salvus esse non poterit. Magister in 3. sententia distin. 23. cap. 3. l. 31. tit. 4. part. 1. Paul. ad Hebræos 11. » Sine fide » impossibile est placere Deo. « De hac fide præsens rubrica loquitur, quæ (ut inquit Leo) sola genus humanum vivificat: sola sanctificat. Firmiter igitur tenenda est: (b) cap. 1. de summa trinitate. Qui autem in ea fide dubitat, in fidelis est. cap. 1. de hæreticis. Qui tex. de eo intelligatur, qui de veritate fidei aliquid, quod tamen scit esse de fide, dubitat: is enim gravissimè errat, siquidem certissima pro incertis habet. Nam eo ipso, quòd scit illud esse de fide, ac dubitat, hæreticus pertinax est. Si tamen quis ignorantia probabili, vel animi infirmitate dubitaret, non discedens à fide catholica, sed veritati cognitæ assentiri paratus, cum pertinacia careat, hæreticus non est. Ita docent *Ioannes Anst. Ansbarr. Henricus, Cardinal. Panormita. Ioannes de Anania, & Felinus in dict. cap. 1. Prepositus in cap. nec licuit. n. 4. col. 1. distinctione 17. Ioannes Lupus in allegat. hæresis §. 5. Ludovicus Carre. in tracta. de hæreticis. num. 8. Occam lib. 3. dialogorum cap. 10. Gabriel in quarto sententiarum distin. 13. questione 2. Summa Rosella, verb. hæreticus versi. quæro nunquid dubius. Sylvester verbo, hæresis 1. questione 3. Pertinacia etenim quem hæreticum facit: qua cessante, cessat & hæresis. gloss. verbo, pertinaciter in Clementi. unica de summa trinitate & ibi Guillel. de monte Laud. col. 2. & 8. Cardinal. quest. 2. n. 6. & in §. igitur n. 1. & in §. porrò quas. 4. n. 5. in dicta Clement. unica glo. in cap.**

*hæc est fides verb. emendari 24. quest. 1. Alphons. Castrens. advers. omnes hæreses lib. 1. cap. 9. Et Augustin. contra Manichæos dicit. » Qui in ecclesia Christi morbidum all- » quid, pravumque quid sapiunt, si cor- » recti ut sanum rectumque sapiant, resis- » tunt contumaciter, suumque pestiferum, » & mortiferum dogma emendare nolunt, » sed defensare persistent, hæretici sunt. « Hactenus Augustin. Si igitur animo persistendi non defendant, hæretici dicendi minime sunt. l. 1. infra isto tit. ibi, con animo pertinax. Dubitari tamen potest, utrum exterior fides sit necessaria. Ad quod dicendum quòd sic: fides enim exterior ob quatuor necessaria est. Primum, ut Deus honorificetur. Secundum, ut fides defendatur. Tertium, ut proximus edificetur. Quartum, ut infidelis convertatur. *Archiep. Florent. 4. part. tit. 8. cap. 3. §. 2. vers. est autem necessaria talis confessio.**

CATHOLICA. Id est, universalis, à *catholico*, græcè, quod latinè universale sonat, *Guillel. & Ioan. vanq. in elem. unic. col. 1. de summa trinit. Unde infertur intellectus ad prædictam clement. quatenus dicit, catholicè & ad cap. fides ibi, in catholica didicimus.* Verbum enim catholicè, id est universaliter, exponendum est, hoc est, nullo certo loco, nulla regione, aut patria, nulla gente, natione, aut populo, nullo denique tempore conclusa, aut circumscripita, sed generaliter extendens palmites suos in orbem universum, in tempora quælibet, præterita, præsentia, & futura secundum seriem successionis nascentium, & descendendum continuata sub uno duce invisibili Deo in unitate fidei, & religionis. Unde in Actis Apostolorum cap. 10. » Non est acceptio personarum apud » Deum: sed in omni gente, & loco qui » timet Dominum, acceptus est illi. « *Tradit Cyprian. in tracta. de simplicitate prælati & Albert. Pigi. lib. 1. hierarchie eccles. c. 1. Quare autem fides nostra catholica dicatur, exponit Archiepsc. 4. part. tit. 6. cap. 2. §. 2.*

Fides exterior ob quatuor rationes est necessaria.

Catholica, id est, universalis.

TÍTULO XXIII.

De los Gallineros.

ADDITION.

Este Título se contiene en el tit. 16. lib. 6. Recopil.

Ley I. Que ningún Gallinero tome gallinas, salvo los del Rey, y Reyna, y Príncipe.

El Rey Don Enrique IV. en Cordova.
Año de lv.

ADDITION.

Esta ley se contiene en la ley 1. tit. 16. lib. 6. Recop. por la qual se confirma, y allí se prohibe que los tales Gallineros, no tomen gallinas de los Monasterios, ni de sus lugares. Y vease la ley 6. tit. 16. lib. 6. Recopil. adonde se prohibe, que los Gallineros tomen gallinas, secular de que son para el Rey. Y vease la ley 7. tit. 16. lib. 6. Recopil. de se manda porque paechos se han de dar las gallinas à los Cazadores del Rey. Y vease tambien la 1. tit. 16. lib. 6. Recopil. donde se prohibe haver Gallineros en las Audiencias.

tur, quæ servitutis inducit speciem. c. omnis anima. de censibus. Quare cum odiosa sit, erit & restringenda pro una vice. Tum etiam quia fit in servitium Regis, cum fiat ob ejus jucundum adventum. ut in l. 2. tit. 1. lib. 1. supra.

TITULUS XXIII.

DE GALLINARIIS.

LEX PRIMA.

- (a) GALLINAS, NI OTRAS AVES. Nota, quod nomine animalium, non veniunt Gallinæ, anseres, seu fasian, secundum Guille. de Cugnev. & Florian. in l. hac actio. in fin. ff. si quadrup. paup. fecis. dic. & Guill. in l. de quibus. ff. de legib. Bertachi. in suo indice. verb. Gallus Gallinaceus. vers. Tertiò appellatione tamen avium veniant. text. sing. in l. avibus. ff. de legat. 3. Et sic possunt volatilia etiam venire ex vi rationis, quæ est, ut Curiales possent uti pro suo victu pretio moderato in victualibus tam avium, quam alterius cujuslibet rei. l. 9. ibi, ni carne muetta, ni viva. tit. 7. lib. 5. infra. De natura Gallinarum vide Aristotel. lib. 6. de historia animalium. cap. 1. quo loco inter cetera inquit, » Gallina enim toto anno, præ-

Defendemos que persona ni personas algunas de qualquier estado, ò condicion, preeminencia, ò dignidad que sean, no tomen, ni manden tomar gallinas (a) ni otras aves algunas en las Ciudades, è Villas, y Lugares de nuestros Reynos, salvo los nues-

terquam duobus mensibus, patit. Magna etiam generosarum nonnullis fecunditas, quando vel sexaginta edunt ante incubitum: quamquam ipsæ minus fecundæ, quam ignobiles sunt. Item Hadrianæ parvo quidem sunt corpore, sed quotidie pariunt: ferociunt tamen, & pullos saepe interimunt. Color his varius. Nonnullæ etiam è cortalibus bis die pariunt. Iam aliqua tantum coplæ provenerunt, ut efficere brevi morerentur. Sed Gallinæ, ut dictum est, perpetuò pariunt. Hactenus Aristotel. Notandum ulterius est, Gallinarum, & anserum non esse feram naturam. l. naturalium. §. Gallinarum. ff. de acquir. rer. domini. §. Gallinarum. Insti. de rer. divisi. l. 24. tit. 28. parti. 3. Ex quibus apparet Gallinarum, & anserum non esse feram naturam, licet aliquæ Gallinæ, & anseres feræ sint. Quare Gallinæ, atque anseres manent dominorum, in quocunque loco fuerint, & qui illa animalia detinet animo lucrandi, committit furtum. Quo casu in re minima committitur furtum. c. fin. 14. q. fin. gl. in c. de appellationib. verb. minimis. de appellatio.

Quæri tamen posset, quæ sit causa, quare pro re minima duorum aureorum, non detur actio de dolo. l. si oleum. ff. de dolo. & tamen pro una Gallina, vel etiam re minoris valoris datur actio furti? Respon-